

Kroniek

J.W. van der Jagt

Mariadevotie

Bisschop G. de Korte hoopt en bidt. Dat doet hij met het oog op een gesprek tussen rooms-katholieken en protestanten over de betekenis van Maria, de moeder van de Here. Hij schreef dit in het *Nederlands Dagblad* van 16 oktober jl. Laten we eens zien wat de mogelijkheden voor een dergelijk gesprek zijn.

De bisschop schreef over zijn wens naar aanleiding van de Mariaprocessie die in oktober in Leeuwarden werd gehouden. In die processie werd een beeld van Onze-Lieve-Vrouwe van Leeuwarden van de Bonifatiuskerk door de stad heen naar de Dominicuskerk gedragen. Het was voor rooms-katholiek besef een bijzondere gebeurtenis omdat deze processie voor het eerst na 400 jaar opnieuw gehouden werd.

Volgens De Korte moet deze processie niet gezien worden als rooms triomfalisme. Dat is met alle schandalen van vandaag misplaatst. Het gaat ook niet om een kinderachtig pesten van protestanten. Hij ziet de publieke processie als een gelovig protest tegen de marginalisering en privatisering van ons geloof. Laat het triomfalisme zijn noch pesterij, het is in elk geval een herleving van middeleeuwse Mariadevotie en van typisch rooms-katholieke vroomheid.

Een gevoelig onderwerp

De Mariadevotie ligt moeilijk bij protestanten. Dat beseft De Korte. Deze verering is in strijd met de protestantse opvatting dat wij door Christus alleen worden gered. In dat opzicht heeft voor een protestant Maria geen plaats naast Christus. Zij is niet zijn concurrent. Maar het gaat, legt De Korte uit, niet om geïsoleerde Mariadevotie. Aandacht voor haar is ‘direct ook aandacht voor Christus’.

Natuurlijk is het waar dat, zoals De Korte aangeeft, Maria bij het geheim van de menswording een bijzondere rol vervult en dat alle geslachten haar om die rol zullen zalig prijzen. Ook als protestanten prijzen we haar gelukkig die moeder van onze Heiland mocht zijn. Haar ‘mij geschiede naar uw woord’ is geloof dat door de Geest gewerkt is. Maar tekent de Bijbel haar in haar levensgang werkelijk als voorbeeld van ‘de ware gelovige’ zoals de bisschop haar noemt?

Hij wijst op de bruiloft in Kana (Joh. 2) waar Maria tegen de knechten zegt: ‘Doe maar wat Hij u zeggen zal.’ Dat zou zij over het hoofd van de knechten ook tegen ons zeggen. Maar is het niet zo dat de Here Jezus vlak daarvoor zijn moeder terugwijst omdat zij zich met zijn zaken bemoeit? Op dat feest zien we Maria eerder als een bemoeierige moeder dan als een gelovige vrouw. De Here kon het zonder haar wel af!

Waar was trouwens haar geloof toen zij de twaalfjarige Jezus niet zocht waar ze Hem kon vinden, in de tempel. Ze wist toch dat Hij bezig moest zijn met de dingen van zijn Vader? De reactie van de Here is een verwijt. Het geloof waardoor zij Hem kon vinden, had zij niet. Wat zegt het als Marcus schrijft: ‘Toen zijn verwanten hiervan hoorden, gingen zij op weg om hem, desnoods onder dwang, mee te nemen, want volgens hen had hij zijn verstand verloren’ (Mar. 3:21). Het blijkt in vers 31 dat deze verwanten zijn moeder en zijn broers waren. Ook zijn moeder vond Jezus rijp voor een dwangbuis! Dat is toch wel het volkomen tegendeel van een Maria die naar haar Zoon verwijst.

De Schrift tekent Maria als door God en zijn Geest begenadigd. Heel uitzonderlijk. Als Moedermaagd van onze Heer en Heiland, met een beschikbaarheid en dienstbaarheid die situationeel uitzonderlijk was. Tegelijk wordt ze getekend als een vrouw en moeder, als een mens zoals wij en wij zijn mens zoals zij. En levend van genade en door de kracht van Christus' Geest. Van Maria geeft de Bijbel een ander beeld dan De Korte. Dat beeld geeft geen reden om de moeder van de Here de rol te laten spelen die zij in de rooms-katholieke devotie heeft.

Oude stellingen

Met het oog op het gesprek over de betekenis van Maria hoopt en bidt de bisschop 'dat rooms-katholieken en protestanten in onze huidige tijd de oude stellingen mogen verlaten'. Dit herinnert ons eraan dat de rooms-katholieke opvatting van Maria als voorbeeld van de ware gelovige niet op zichzelf staat. Het is ingebed in een aantal leerstellingen. Zouden die horen bij de oude stellingen waarvoor De Korte bidt dat ze verlaten zullen worden? Ik noem er drie in het kort.

De eerste is het rooms-katholieke dogma over Maria's onbevleete ontvangenis, dat paus Pius IX in 1854 afkondigde: 'De allerheiligste Maagd Maria bleef in het eerste ogenblik van haar ontvangenis door een bijzondere genadegave en voorrecht van de almachtige God met het oog op de verdienste van Christus Jezus, de Verlosser van het menselijk geslacht, gevrijwaard van elke smet van de erfzonde' (*De geloofsbelijdenis van de kerk*, die in Nederlandse vertaling is uitgegeven in opdracht van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, p. 179).

Het houdt in dat zij 'vanaf het eerste ogenblik van haar bestaan vrij van de erfzonde was. Haar ontvangenis was niet zoals bij de overige mensen een binnentreden in een van God verwijderde wereld, maar zij was vanaf het allereerste begin omsloten door Gods liefde en genade. Daarom was zij ook in haar latere leven geheel zonder persoonlijke zonde. Zij is (...) de "volmaakt-heilige". Volmaakt, d.w.z. vanaf het eerste begin en in alle opzichten' (p.179).

Dus Maria was volmaakt toen zij boos was op haar twaalfjarige zoon. Het was heilig om zich op de bruiloft in Kana met Jezus' werk te bemoeien. Zij was volmaakt heilig toen ze dacht dat Jezus gek was. Een wonderlijk dogma waarvan erkend wordt dat het 'in de Heilige Schrift slechts indirect en verborgen besloten' ligt (p.178). God heeft het niet geopenbaard en het lijkt mij totaal in strijd met wat Gods Woord leert over de verdorvenheid van alle mensen. Ik denk hier aan het ware woord van Job die zei: 'Komt ooit een reine uit een onreine? Niet één' (Job 14:4, vertaling '51).

Even wonderlijk is het dogma dat paus Pius XII in 1950 afkondigde. 'Het is een door God geopenbaarde geloofswaarheid, dat de onbevleete en altijd maagd gebleven Moeder van God, Maria, na voltooiing van haar aardse levensloop met lichaam en ziel is opgenomen in de hemelse heerlijkheid' (p. 180). Er zijn geen getuigen van deze tenhemelopneming, zoals bij de hemelvaart van de Here Jezus. Er is geen direct bijbels getuigenis. Het is niet een nieuw dogma, maar een eeuwenlange overlevering die indirect en verborgen haar wortels heeft in de totale samenhang van de Schrift (id.). Het is een traditie die door het leergezag van de kerk tot dogma verheven is zonder dat het Woord van God daar grond voor geeft.

Altijd maagd?

Hetzelfde moet gezegd worden bij een derde leerstelling, die zegt dat Maria altijd maagd gebleven is. Dat wil zeggen 'dat Maria na Jezus' geboorte maagd bleef en verder geen kinderen het leven schonk' (p. 177).

Het is duidelijk dat de Here Jezus is geboren uit de *maagd* Maria. Daarover bestaat tussen rooms-katholiek en orthodox protestant geen verschil. De Schrift geeft er ook grond voor. Maria zei zelf dat zij geen omgang met een man had (Luc. 1:34). De verklaring van de engel dat de Heilige Geest over haar zou komen, zegt genoeg. De reactie van Jozef, toen hij hoorde dat Maria zwanger was, bevestigt dat zij geen gemeenschap hebben gehad. Maar de Schrift geeft geen enkele grond voor de leer dat Maria ook na de geboorte van de Here Jezus maagd gebleven zou zijn.

Sterker nog, dit wordt door de Schrift weersproken. Volgens Matteüs had Jozef geen gemeenschap met Maria voordat zij haar zoon gebaard had. Deze mededeling impliceert dat hij wel gemeenschap met haar had nadat zij haar zoon gebaard had (Mat. 1:24). Verder vertelt Matteüs dat de Here Jezus vier broers had (ze worden met name genoemd) en ook zussen (Mat. 13:55). Jozef en Maria hadden een groot gezin. Behalve Jezus waren er minstens zes andere kinderen. En er is geen enkele reden in de Schrift om van deze broers en zussen neven en nichten te maken, zoals de rooms-katholieke theologie dat wil (p. 177).

Over elk van deze leerstellingen is natuurlijk meer te zeggen, evenals over de gehele Marialeer. Laat ik naar aanleiding van één dogma iets meer zeggen.

De Mariaprocessie is geen rooms triomfalisme, zegt De Korte. Hij vindt dat misplaatst vanwege de schandalen in de Rooms-Katholieke Kerk. Daarin heeft hij gelijk, nog los van de vraag of triomfalisme de kerk überhaupt wel past. Maar zou de Mariadevotie ook een stille achtergrond achter deze schandalen kunnen zijn? Als ik over Maria's blijvende maagdelijkheid lees, rijst de vraag welke impact dit dogma op de beleving van seksualiteit heeft. Haar maagdelijkheid is een teken van haar heiligheid, lees ik. Dat is van 'grote betekenis geweest voor het ideaal van de vrijgekozen ongehuwde staat' (p. 177).

Maagdelijkheid is dus ideaal. Kan dat ideaal ook een heilige ambtsdrager in het nauw drijven wanneer hij de gave van onthouding niet heeft? Het kan de door God gegeven seksualiteit verdringen zodat iemand bloot staat aan verleiding door Satan (1 Kor. 7:5,9). Dat wordt in de Mariadevotie natuurlijk niet beoogd. Iets anders is of het zo niet kan uitwerken. Ook met het oog daarop gaf God het heilig húwelijk, zoals ook Maria in een heilig huwelijk met Jozef verbonden was, inclusief de kinderzegen die de Here hun daarin gaf.

De Mariadevotie staat niet op zichzelf. Ze hangt samen met Maria's onbevleete ontvangenis, haar opneming in de hemel en haar blijvende maagdelijkheid. De eerste twee dogma's schrijven aan Maria toe wat de Schrift over de Here Jezus zegt. Daarin is zij toch een concurrent van Christus.

Laat bisschop De Korte hopen op een nieuw gesprek over de betekenis van Maria, ik denk niet dat hij bereid is deze drie stellingen op te geven die de bedding voor de Mariadevotie vormen.

Afgesloten op 29 oktober 2010.